

Ana Huber¹Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

UDK

81'27

141.7 Батлер Ц.

305

NOVA MENSTRUALNA TERMINOLOGIJA U KONTEKSTU TEORIJE RODA DŽUDIT BATLER

APSTRAKT Tema ovog rada je analiza nove menstrualne terminologije u kontekstu pojedinih postulata teorije roda Džudit Batler. Poslednjih godina se u javnom, ali i akademskom diskursu skreće pažnja na činjenicu da menstruacija nije samo žensko pitanje, već se tiče i osoba koje se ne osećaju ili ne identifikuju kao cis žene. U pitanju su trans, interseksualne, rodno fluidne i nebinarne osobe. Javljuju se menstrualni pokreti koji se zalažu za lingvističko preoblikovanje menstrualne terminologije i njenu rodnu neutralnost. Ukratko ćemo izložiti elemente teorije roda Džudit Batler koji su relevantni za ovu temu. Fokusiraćemo se na njenu tezu da su i pol i rod socijalno, odnosno performativno konstruisane kategorije, i da je glavno polje njihovog stvaranja i preoblikovanja upravo jezik. Ispitaćemo koji su koreni i uzroci nastanka ove terminologije, koje su njene posledice i na koji način novi menstrualni pojmovi utiču na preoblikovanje ženskog rodnog identiteta i rodnih identiteta uopšte, imajući u vidu argumente trans pokreta, kao i radikalnog feminizma.

Ključne reči: menstruacija, menstruator, Džudit Batler, transrodnost, genderqueer, radikalni feminizam

UVOD

Menstruacija je jedna od fizioloških pojava koja izaziva najviše kontroverzi i predstavlja tabu sve do današnjih dana. Na jezičkom planu, to se očituje u brojnim eufemizmima koji se koriste umesto pojma „menstruacija” u različitim jezicima. U srpskom, to su *oni dani, meca, crvenkapa, do-bitak, ženski problemi*; u engleskom, *aunt flo, cousin red, bloody mary, lady*

1 E-mail: anahuber9295@gmail.com

2 Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog rada na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gde je autorka angažovana kao stipendistkinja Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

days, leak week; u španskom, *regla, mes, la prima roja, cosas de chicas, Andrés*. Samo na primeru tri indoevropska jezika uočljivo je da menstruacija jeste tabu tema i da se njeno direktno pominjanje izbegava pomoću opisnih, asocijativnih, pa i komičnih izraza. Primetno je da se u svim navedenim jezicima menstruacija doživljava kao žensko pitanje, tema u vezi sa ženskošću i ženskim reproduktivnim sistemom.

Poslednjih godina³ se u javnom, ali i akademskom diskursu u mnogobrojnim radovima skreće pažnja na činjenicu da menstruacija nije samo „ženski problem, *lady day* ili *cosa de chicas*” (Charlesworth 2001⁴; Frank 2020; Kasenko 2019; Lane et al. 2021; Persdotter 2020; Rydström 2020). Mesecni ciklus sastavni je deo života osoba koje se ne osećaju ili ne identifikuju (ne izjašnjavaju) kao (cis⁵) žene. U pitanju su trans, interseksualne, rodno fluidne (*genderfluid*) i nebinarne (*non-binary*) osobe,⁶ koje sopstveni biološki ženski pol (*sex*) ne poistovećuju sa ženskim rodom (*gender*).

S tim u vezi, javljaju se menstrualni pokreti (*gender equity, period positivity, MenstruArtivismo*), koji su se prvobitno bavili socioekonomskim menstrualnim problemima (Lane et al. 2021, 1–2), a sada se zalažu za lingvističko preoblikovanje menstrualne terminologije i njenu rodnu neutralnost. Njihovo geslo je: „Nemaju sve žene menstruaciju i nisu svi koji imaju menstruaciju žene” (Rydström 2020, 945). Tako u jezičku upotrebu postepeno ulaze pojmovi *menstruator/nemenstruator, menstruirajuća osoba/individua/populacija* (engl. *menstruator/non-mestruator, menstruating person/individual/people/population, people with cycles*; šp. *menstruador, person-*

3 Prisustvo ove teme u javnom diskursu drastično se povećalo tokom 2019. godine, kada je i nastao veliki broj radova korišćenih u ovoj analizi.

4 U ovom, nešto starijem radu, pojam menstruatora se koristi generički, da označi nosioca osobine.

5 *Cisgender* je rod osoba kod kojih se biološki pol poklapa sa rodnim identitetom. Koristi se kao antonim trans identitetu (Queer Dictionary 2021).

6 Transrodne osobe ne poistovećuju delimično ili potpuno rođenjem dat pol sa ličnim rodnim identitetom, interseksualne osobe imaju polne odlike koje se tipski ne uklapaju u binarne karakteristike muškog ili ženskog tela, osobe fluidnog roda nemaju fiksiran rod, već on može biti promenljiv tokom vremena, a nebinarne osobe poseduju rodne identitete koji nisu isključivo muški ili ženski, već mogu biti kombinacija oba ili ništa od ta dva (Queer Dictionary 2021).

sa *menstruante/no menstruante*), pa čak i *queeriod*⁷ (Gerlih 2019), koji su prisutni u radovima koji osvetljavaju temu vanženske menstruacije, kao i u medijima (Broster 2021; Colvin 2021; Fazekaš 2021; Jeffery 2020; López Pérez 2021; Norelle 2020; Portal Novi List 2020; Redacción Río Negro 2021; Sanoja 2020; Torchia 2021; Wilson 2020). Ovi pojmovi se sve frekventnije koriste, naročito u novinskim tekstovima na engleskom i španskom jeziku.⁸ Učestali su u izveštajima, zvaničnim dokumentima, instrukcijama i smernicama itd. (Bell 2017; Bell 2019; Defensoría del Pueblo Bonaerense 2021; Gatitos Contra la Desigualdad 2020; Observatorio de Tributación y Género 2021; ONU México 2021; Sommer 2020; This is L. 2020; TransHub 2021). Ovaj inkluzivni jezik⁹ (engl. *gender-neutral language*; šp. *lenguaje inclusivo*) izaziva oprečna mišljenja, ali činjenica je da je on sve prisutniji. Brzom pretragom na platformi *Google Scholar* uočljivo je da se ovi pojmovi koriste i u novijim medicinskim radovima, mada je pojam *women* i dalje češći. Tema je zastupljena na društvenim mrežama i forumima. Primer je peruanska instagram stranica *Somos menstruantes*, koja se dosledno služi novom menstrualnom terminologijom. Dizajnirana je i mobilna aplikacija za praćenje menstrualnog ciklusa *Clue*, koja koristi rodno neutralan jezik (Bell 2019).

U svetu u kom se menstruacija kao isključivo žensko pitanje i dalje tretira kao veliki tabu,¹⁰ naročito među muškarcima (Kasenko 2019; Valadez Angeles 2019), vrlo je upitno kako se menstruacija može percipirati izvan granica fiksiranih rodni identiteta. Uzroke ove pojave pokušaćemo da osvetlimo u ovom radu, imajući u vidu neke od principa teorije roda filozofkinje i društvene teoretičarke Džudit Batler (Judith Butler), koje je formulisala u knjizi *Nevolja s rodom: feminizam i subverzija identiteta* (*Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, 1990). Njena teorija je pogodan

7 Neologizam od engleske reči *period* (menstruacija), ukazuje na menstruaciju kod kvir osoba.

8 Upotreba ovih pojmova na postjugoslovenskom jezičkom prostoru još uvek je vrlo retka. U istraživanju smo naišli samo na primere u Fazekaš (2021) i Portal Novi List (2020).

9 Kira Hol (Kira Hall) naziva takav jezik *transgender language* i smatra da je njegova upotreba neophodna zbog raskola u biološkom polu i društvenom rodu pojedinih govornika i govornica (Hall 2003, 375).

10 Čarlsvort (Dacia Charlesworth) ukazuje na paradoks u vezi sa menstruacijom: biološki, to je prirodan proces, kulturološki, on je stigmatizovan i smatra se da ga treba skrivati (Charlesworth 2001).

okvir za analizu s obzirom na to da je njeno polje istraživanja formiranje i preoblikovanje rodni identiteta, uključujući i jezički plan.

Na početku ćemo ukratko izložiti elemente teorije roda Džudit Butler koji su relevantni za temu formulisanja nove menstrualne terminologije. Fokusiraćemo se na njenu tezu da su i pol i rod socijalno, odnosno performativno konstruisane kategorije, i da je glavno polje njihovog stvaranja i preoblikovanja upravo jezik. Objasnimo njenu tezu o performativnosti rodni identiteta i uticaj ovog viđenja na osnaživanje *genderqueer* zajednice.¹¹

Analiziraćemo prisustvo nove menstrualne terminologije u medijskom i javnom diskursu, kao i u akademskoj zajednici. Ispitaćemo na koji način ova terminologija korelira sa drugim tendencijama sve veće vidljivosti *genderqueer* osoba i u kojoj meri se bazira na feminističkim postulatima, a u kojoj meri se od njih udaljava. Posebno ćemo se baviti feminističkom kritikom nove menstrualne terminologije, koja u ovom „novogovoru” vidi savremeni oblik totalitarizma i novi vid diskriminacije žena. Upoređićemo argumente obe strane. Ispitaćemo koji su koreni i uzroci nastanka ove terminologije, koje su njene posledice i na koji način novi menstrualni pojmovi utiču na preoblikovanje ženskog rodnog identiteta i rodni identiteta uopšte.

U završnom poglavlju rezimiramo ključne teze izložene u radu i dati smernice za buduća istraživanja o implementaciji nove menstrualne terminologije.

U kritici nove menstrualne terminologije dominiraju ultradesničarski, militantni stavovi, i to jeste problematično sa stanovišta ljudskih prava. Ovoj raspravi nedostaje valjana argumentovana kritika sa stanovišta neradikalne feminističke lingvistike¹² i kritičke sociolingvistike, što ćemo ovim radom pokušati da promenimo, bez zastupanja isključivo jedne ili druge strane.

11 Širi naziv za sve identitete koji leže izvan polne podele na muško i žensko. Koristi se kao sinonim za nebinarnost (Queer Dictionary 2021).

12 Čopić definiše feminističku lingvistiku kao disciplinu koja postavlja pitanje na koji se način žene pojavljuju u jeziku i zastupa stanovište da se žene putem jezika sistematski tlače (Čopić 2008, 237). Kroz rad ćemo pokazati da li se i u kojoj meri tlače i kroz novu menstrualnu terminologiju.

NOVA MENSTRUALNA TERMINOLOGIJA

TEORIJA RODA DŽUDIT BATLER

Ljudi se kroz jezik bore da spoje ili razdvoje različite lične identitete koje konstruišu u privatnom i javnom životu, da se izgrade u skladu sa slikom o sebi (Sunderland 2004, 173; Kuzmanović Jovanović 2013, 23). Što su identiteti osobe kompleksniji, to je kompleksnija i upotreba jezika koja se odnosi na te identitete. Sam jezik je društveni čin, koji igra ulogu u stvaranju značenja (Kuzmanović Jovanović 2013, 184). O tom jezičkom ostvarivanju identiteta, važnom za temu nove menstrualne terminologije, govori Džudit Butler. Ključne teze koje Butler (2016) iznosi, a koje su relevantne za temu rada, jesu sledeće: rod je diskurzivni konstrukt nastao kroz procese interakcije, uključujući i jezičke interakcije; i pol i rod su društveni konstrukti, pri čemu je pol uvek i rod, a ne obrnuto; rod je performativni proces;¹³ rodna raznolikost stoji naspram heteronormativnosti; jezičko oblikovanje rodnih identiteta ima veze sa konceptom moći.

Bordo (Susan Bordo) ističe „žensku drugost” (*female otherness*) kao glavnu preokupaciju feminizma (Bordo 1995, 203). Sa Džudit Butler i druge drugosti¹⁴ postaju teme feminizma. Butler tvrdi da „svaka feministička teorija koja ograničava značenje roda na pretpostavke vlastitih praksi, ustanovljuje isključujuće rodne norme u feminizmu” (Butler 2016, 7), što rezultira homofobijom.¹⁵ Za nju je zasnivanje subjekta feminističke teorije na pojmu „žene” ograničavajuće, i neophodno je uključiti i druge „identitetske pozicije”, kako i sam feminizam ne bi ponavljao „strategiju tlačitelja” (ibid., 46, 59, 235). Na tragu ovog razmišljanja kreću se promotori nove menstrualne terminologije, koji pokušavaju da prošire krug feminističkih praksi na polju jezika. S druge strane, ovakvo lingvističko uobličavanje takođe može biti isključujuće iz ženske perspektive. Pošto normativna seksualnost (binarna) utvrđuje nor-

13 Termin je preuzet iz pragmatičke teorije govornih činova Džona Ostina (Morgenroth and Ryan 2018, 3).

14 Milojević navodi kao nove feminističke korelative demaskulinizovanu muškost i atipične forme ženskosti (Milojević 2015, 187).

15 Homofobija se ovde, po našem mišljenju, shvata kao opšta netrpeljivost prema drugom i drugačijem, a ne kao netrpeljivost prema LGBT+ populaciji.

mativan rod, Butler se zalaže za stvaranje „nevolje”, odnosno destabilizaciju kategorije roda od strane nenormativnih seksualnih praksi (ibid., 11). Upravo se kroz jezičko preoblikovanje nenormativne prakse mogu pozicionirati kao vidljive i prihvaćene. One postoje izvan jezika, ali se za nas pojavljuju „uvek i jedino u jeziku, kroz pojmove, u [...] diskurzivnim uobličenjima” (Zaharijević 2020, 165). Ipak, njihov cilj nije da i same postanu normativne, već da svojom prirodom dekonstruišu dihotomiju normativno/nenormativno. Butler smatra da heteroseksualna normativnost ne bi trebalo da uređuje rod (Butler 2016, 14), čemu teži i nova menstrualna terminologija.

Standardne dihotomije u studijama roda podrazumevaju da je pol pre-diskurzivan, a da rod predstavlja diskurzivnu nadgradnju na tu bazu, odnosno kulturnu konstrukciju (Sunderland 2004, 16-17; Zaharijević 2020, 159). Džudit Butler iznosi originalno viđenje prema kom je pol kao i rod društveni i kulturni konstrukt.¹⁶ Butler je prva koja osporava biološku utemeljenost kategorije pola. Navodi sledeće: „konstrukt koji nazivamo ‘polom’ [je] u jednakoj meri kulturno konstruisan kao i rod; možda je pol zapravo *uvek već* rod, što pokazuje da razlikovanje pola i roda uopšte i nije razlikovanje” (Butler 2016, 49; naglašavanje moje). Butler dakle daje prednost rodu nad polom, smatrajući ga suštinskom identitetskom odrednicom u odnosu na biološki pol. Ograničenja pola nisu prirodna, naturalizovana, već politički generisana (ibid., 241). Prediskurzivni identitet ne postoji jer je naše poimanje biološkog pola produkt kulturološke percepcije roda (Hall 2003, 373). Takvo shvatanje podstiče delovanje kvir zajednice u pravcu uzdizanja roda kao determinišuće kategorije, što bi u slučaju nove menstrualne terminologije značilo da je biološka priroda menstruacije apsolutno irelevantna i da odnos prema njoj kao elementu sopstva ne gradi ženski pol, već ga grade mnogobrojni rodni identiteti. Ako je pol konstruisan i zapravo je rod, onda ni menstruacija nije ženska, već cis, trans, inter, nebinarna, fluidna itd. Telo je takođe konstrukt i ne može se smatrati da ima „označivu egzistenciju” pre nego što ga obeleži rod (Butler 2016, 52). Dakle, pol ne postoji bez roda niti nezavisno od njega. Ova tvrdnja može služiti trans zajednici kao kontraargument za tezu o neupitnim prirođenim polnim odlikama. Ipak, čak i ako telo nema duhovnu ili psihičku egzistenciju bez upliva obeležja roda,

16 Slično tvrdi i Papić: konstrukcija polnosti je čin kulture (Papić 2012, 111).

njegova telesnost je nesporna – određeni reproduktivni organi su prisutni ili odsutni i tu nema dvosmislenosti, osim u slučaju tela hermafrodita, odnosno jedinki koje stvaraju i muške i ženske polne ćelije istovremeno.

Shvatanje da je rod performativan podrazumeva da unutrašnja suština identiteta nastaje na osnovu skupa činova, „nastalih rodno određenom stilizacijom tela”; iz toga proističe da je naša unutrašnjost u stvari anticipirana određenim telesnim činovima (ibid., 16). Rod nije stabilan identitet, izraz unutrašnje suštine, već skup činova koji vremenom prerastaju u norme (Zaharijević 2020, 167). On ne proističe iz biološkog pola niti nam je inherentan, već predstavlja čin koji proističe iz socijalnih normi i stvara iluziju polne binarnosti. Jezik se u koncepciji performativnosti Džudit Batler javlja kao element koji performativnom činu daje strukturu društvene konstituisanosti (ibid., 177). Ovakav stav ide u prilog promovisanju rodno neutralnog menstrualnog jezika: nečija unutrašnja suština nije određena zadatim biološkim polom, već telesnim činovima koji su odraz te unutrašnjosti, stoga za nekoga ko se ne oseća ženom biološki proces menstruacije nema nikakvu „unutrašnju” relevantnost, to jest potpuno mu je stran. U tom smislu rod, kako kaže Batler, treba potpuno denaturalizovati i lišiti normativne dimenzije i dati legitimitet svakom njegovom obliku (Batler 2016, 21, 23, 25). Time bi se ukinulo nedostižno/neispunjivo (*prohibitive*) i reproduktivno (*generative*) ponavljanje binarnosti pola i roda od strane patrijarhalnog sistema (Morgenroth and Ryan 2018, 3). Novom menstrualnom terminologijom moglo bi se naturalizovati shvatanje menstruacije kao odrođenog (*degendered*) a ne normativno rodnog (*cisgendered*) procesa (Rydström 2020, 946). Uloga menstruatora takođe se može shvatiti performativno, kao posledica percepcije menstruacije kao socijalnog konstrukta (Charlesworth 2001), pri čemu zagovornici nove menstrualne terminologije smatraju da je vezivanje menstruacije za žensku dimenziju plod jedne socijalne konstrukcije. Trans osobe rodom kao performativom izvode vlastitu vidljivost kako bi bile prihvaćene u društvenoj stvarnosti i izbegle etiketu monstruma (Zaharijević 2020, 172). Polaganje prava na osobeno shvatanje menstruacije jedna je od strategija izvođenja vidljivosti roda i promene *prekarnog*, iskamčenog života, u terminologiji Džudit Batler (cf. Zaharijević 2020, 180–181, 187).

Rod se konstruiše kroz performativne procese ponavljanja određenih činova. Batler poistovećuje delovanje roda sa bilo kojim društvenim ritualom

i navodi da se rod ustanovljuje i dobija legitimitet upravo putem ponavljanja (Batler 2016, 232). Rodne norme stvaraju neautentičnu podelu na kulturne fikcije „prave žene” i svih ostalih žena kao opozita (ibid., 232). Razliku među njima uspostavlja društveno konstruisana heteronormativnost, koja poseduje moć da oblikuje diskurzivnu praksu o rodnim identitetima. Za Džudit Batler ne postoje „ni istiniti ni lažni, ni stvarni ni prividni, ni izvorni ni izvedeni” rodovi (ibid., 234). Ta performativnost, odnosno izvođenje, odvija se neprekidno, i odgovara bovoarovskoj kategoriji „postajanja”¹⁷ (Zaharijević 2020, 159). Raznolikost rodova suprotstavlja se u svoj svojoj legitimnosti heteronormativnom sistemu. Batler se zalaže za emancipaciju tela tako što će se dekonstruisati veza pola i roda i time omogućiti društveni život i onim telima koja nisu prihvaćena (ibid., 162). Ta rodna raznolikost doživljava svoj bum u postmodernom pluralizmu i „rodnom skepticizmu” (Bordo 1995, 189–190), čije je oličenje nova inkluzivna menstrualna terminologija.

Batler transseksualno telo shvata kao subverziju jer se uobičajenom kulturnom percepcijom ne može sa sigurnošću zaključiti kojoj polnoj kategoriji takvo telo pripada (Batler 2016, 24). Nova menstrualna terminologija teži prenošenju upravo ovog usko transseksualnog iskustva na širi plan: kada se kaže „menstruator”, ne možemo znati o kom se polnom niti rodnom identitetu radi. Uvođenje ovakve nomenklature nije dakle utemeljeno samo na principu neutralnosti, već i subverzivnosti tipične za transseksualni rodni identitet. Dalje, Batler kao jedan od zadataka svoje rodne teorije vidi razobličavanje heteronormativnosti i posebno se fokusira na kategoriju žene. Upravo je ta heteronormativnost stvorila *menstrunormativnost* (*menstrunormativity*) (Persdotter 2020, 358). „Žensko’ više ne deluje kao stabilna kategorija, značenje tog termina je jednako pomućeno i labavo kao i značenje termina ‘žena’” (Batler 2016, 33, 43). Ako se ove kategorije svedu isključivo na rod i isprazne od bilo kakvih polnih odrednica, dolazi se do zaključka da je nova menstrualna terminologija odraz novog „pomućenog i labavog” značenja ženske dimenzije. Koliko je to značenje labavo trebalo bi da „menstruatorke” same procene. Ako kažu da su menstruatorke, da li su nekorektno pretpostavile pol i rod? Ako kažu da su menstruatori, zar to nije oglušenje o rodno senzitivni jezik, koji je

17 Bovoar (1983) u delu *Drugi pol* navodi da se žena ne rađa, već se ženom postaje.

u Srbiji postao i zakonska obaveza?¹⁸ Procep između korektne neutralnosti i korektne senzitivnosti teško je savladiv.

Jezik proizvodi „fiktivnu konstrukciju pola”, tvrdi Batler (ibid., 34). Pristalice nove menstrualne terminologije verovatno bi prigrlile ovu konstataciju, ali iz nje proističe i suprotan zaključak. Ako jezik može da proizvede fiktivnu konstrukciju pola, može li da proizvede i fiktivnu konstrukciju odsustva pola? Time što je žena nominalno izbrisana iz menstrualnog rečnika, njeno odsustvo¹⁹ je samo fiktivno jer je jasno da je to njeno polje. Upitno je da li je politički korektno biti zadovoljan zbog konstruisanja nestanka jedne rodne kategorije iz javnog diskursa.

Još neke tvrdnje Džudit Batler ne idu u prilog novoj menstrualnoj terminologiji. Naime, ona navodi (ibid., 41) da je „razvoj jezika koji će potpuno i adekvatno predstavljati žene bio neophodan da bi se omogućila njihova politička vidljivost”. U terminima kao što su „menstruator” ili „menstruirajuća osoba”, žena nije adekvatno, a kamoli potpuno predstavljena. Njen identitet je zatumljen i skrajnut, a o njenom fiziološkom procesu odlučuje neko drugi. Na ovaj način se ponavlja totalitarna matrica patrijarhata, s tim što su sada opresori novi. Optimističnije bi bilo pomisliti da se sada stvara jezik kojim će i rodno fluidne osobe biti „potpuno i adekvatno” predstavljene. Ipak, stvaranje takvog jezika na račun poništavanja ženske vidljivosti ne počiva na dobrim temeljima.

ŽENA ILI MENSTRUATOR? INKLUZIJA ILI DISKRIMINACIJA?

Prva veća javna debata o novoj menstrualnoj terminologiji pokrenuta je nakon tvita književnice Džoan Rouling (Joanne Rowling), koja je ismejala novinski tekst u kom se koriste rodno neutralni menstrualni pojmovi, aludirajući na namerno izbegavanje reči „žena” (Madani 2020). Trans aktivisti i aktivistkinje su tada izašli sa argumentom da niko ne treba da živi po tuđim

18 Zakon o rodnoj ravnopravnosti Republike Srbije stupio je na snagu 24. maja 2021. godine. Jedna od centralnih tema Zakona jeste obavezujuća upotreba rodno senzitivnog jezika u javnom diskursu, uključujući, na primer, i obrazovne materijale (član 37).

19 Lis Irigare (Luce Irigaray) ženski pol smatra prostorom lingvističkog odsustva (cf. Batler 2016, 54). Nova menstrualna terminologija bila bi još jedan pokušaj reprodukcija tog odsustva.

definicijama²⁰ (Wilson 2020) i optužili radikalne feministkinje, uključujući i Rouling, da deluju kao trans ekskluzivne grupe (*trans exclusionary groups*). TERF (*trans exclusionary radical feminist*) pojam je koji obuhvata radikalne i mahom desno orijentisane feministkinje, koje smatraju da se inkluzijom trans zajednice u diskurs o menstruaciji zapravo isključuju „prave” (cis) žene. TERF pristalice sarađuju sa konzervativnim strujama i ultradesničarima na propagiranju anti-trans agende. Najpoznatija organizacija TERF usmerenja je WoLF (*Women’s Liberation Front*), koja trans žene posmatra kao muškarce predatore i nove tlačitelje žena, a trans muškarce kao žrtve patrijarhata koje od potlačene klase žele da postanu tlačitelji (Burns 2019). Radikalne feministkinje smatraju da bi redefinicija pola u rodni identitet imala štetne posledice po žene, koje zaslužuju ljudska prava kao posebna kategorija. U svim trans aktivnostima one vide učutkivanje žena i minimiziranje njihovog društvenog značaja. TERF imaju stav da, ako se pod kategoriju ženskog svrstava ko god hoće, to onda briše ženskost kao kategoriju i više niko nije žensko. Njihov ključni argument protiv rodno neutralne terminologije jeste opasnost od negiranja polova.

Istraživanja su pokazala da se 47% menstruatora svih rodni identiteta žali na nedostatak menstrualne inkluzivnosti (Broster 2021) i da je jedna osoba na 10.000 u Evropi transrodna (Sanoja 2020). Ridstrom (Klara Rydström) smatra da je nova terminologija neminovnost s obzirom na to da menstruatori naprosto jesu različitih rodni identiteta (Rydström 2020, 946, 950–951). Persdoter (Josefin Persdotter) i Ridstrom naglašavaju sličnost statusa cis žena i trans osoba u patrijarhalnom sistemu (Persdotter 2020, 357; Rydström 2020, 946). Naime, obe autorke smatraju da je menstruacija jedan od faktora zbog kog su obe grupe tretirane kao monstumi od strane imaginarnog *menstrunormatora* (*menstrunormate*) (Persdotter 2020, 361): cis žene zbog bliskosti sa prirodom preko tabuizirane menstruacije, a trans osobe zbog neprirodnosti prisustva menstruacije u njihovom telu. U tom smislu, nova menstrualna terminologija bi bila sigurno utočište za sve osobe koje dobijaju menstruaciju, te bi rodna neutralizacija menstruacije bila korisna za sve, bez obzira na rodni identitet (Rydström 2020, 947). Takva terminologija ne predstavlja devalvaciju žene kao žene, već samo prihvatanje realnosti: da nisu rodno određene

20 Ovde se može postaviti pitanje zašto bi onda žene, po ko zna koji put u istoriji, živele po tuđim definicijama.

žene jedine koje menstruiraju (Jeffery 2020; Rydström 2020, 951–952). Norel (Devin Norelle) i Džefri (Yasmin Jeffrey) smatraju da uključivanje drugih identiteta u menstrualnu terminologiju ne krnji ženski identitet jer su žene svakako mnogo više od reproduktivnih organa (Norelle 2020; Jeffery 2020). Međutim, pojam menstruatora asocira na inkubator i može se shvatiti kao puko svođenje na telesnost i telesnu funkciju (Gerlih 2019; Lane et al. 2021, 2), što je veoma degradirajuće za žene, ali i sve druge identitete. Feministkinja Rakel Rosario Sančez (Raquel Rosario Sánchez) ističe da pojmovi poput *persona menstruante/gestante/lactante* ukazuju na tehničku stranu tela, kao i na inertnost subjekta žene, koja se zapravo tretira kao dehumanizovani objekat (Maldonado 2020). Gerlih (2019) ovaj dehumanizovani pristup čak povezuje sa nasiljem nad Afroamerikankama, koje su u doba kolonijalizma držane kao seksualne robinje i smatrane mašinama za rađanje.

Trans aktivisti i aktivistkinje se često pozivaju na to da nova menstrualna terminologija štiti i žene koje se identifikuju sa ženskim rodom, a iz nekog razloga, najčešće zdravstvenog, ne dobijaju menstruaciju (Colvin 2021; Wiebe 2019). Smatraju da su ove žene degradirane i izbačene iz sveta ženskosti. Ipak, ovaj argument nije sasvim validan. Na primer, neke žene iz zdravstvenih ili ličnih razloga nemaju decu. Time što se žene sa decom nazivaju majkama, žene bez dece nisu degradirane kao žene. Isto tako, menstruacija, kao ni majčinstvo, nije jedina ženska karakteristika, stoga žene „bez menstruacije” nemaju razloga da se osećaju manje ženama od onih „sa menstruacijom”. I menstruacija i majčinstvo jesu deo ženskog sveta, ali nisu jedini niti nužni.

Torča (Torchia 2021) navodi glavne konverzacione principe neutralne menstrualne terminologije: upotreba rodno neutralnog jezika; menstruacija ne podrazumeva da je osoba žensko; žena nema nužno menstruaciju; menstrualni proizvodi treba da budu rodno neutralni (*degendered*);²¹ neophodno je poštovanje različitih odnosa prema menstruaciji.

21 Kolumbijski ogranak kompanije za proizvodnju uložaka *Libresse*, poznat pod nazivom *Nosotras*, pokrenuo je nedavno kampanju, u kojoj je svoj naziv zamenio rodno neutralnim oblikom *Nosotrxs*. Rekacije na tvit o ovoj promeni bile su oprečne: od podrške različitosti do upitanosti zašto se žene čine nevidljivim, da li reč „žena” uliva strah itd. (*Nosotras Colombia* 2021). Više o konstruisanju ženskog identiteta u reklamama za uloške videti u: Del Saz-Rubio y Pennock-Speck 2009.

Feminističke autorke (Burns 2019; Cox 2015; Gerlih 2019; Gunn Reid 2019; My Sacred Blood 2021; Scarbrough 2014) suprotstavljaju se novim tendencijama tvrdnjama da su žene novim rečnikom degradirane i da njihov identitet preoblikuje neko drugi, a ne one same. Žena se shvata isključivo kao rod (konstrukt), a ne kao pol, te se time briše suštinska kategorija žene i prebacuje u domen ideološki obojene lingvistike, u kojoj je cisnormativnost nedopustiva. Da li je pravi odgovor na postojanje jedne normativnosti uspostavljanje neke druge, a po istoj matrici, ostaje da se pokaže u budućim istraživanjima. Moglo bi se reći da se pokušajem uvođenja nove menstrualne terminologije neosnovano predstavlja da će svaka normativnost biti srušena. Međutim, svet bez ikakve norme (za sada) nije moguć, pa tako i nova terminologija ne uspeva da raskrsti sa svakom vrstom normativnosti, već samo stvara novu.

Većina autorki i autora koja se bavi pitanjem vanženske menstruacije ističe tri glavne društvene prepreke sa kojima se sreću trans osobe tokom ciklusa²² (Frank 2020; Lane et al. 2021; Rydström 2020). To je rodno markiranje (agresivna feminizacija) menstrualnih proizvoda, podela na muške i ženske javne toalete i neadekvatna zdravstvena zaštita. U svim ovim situacijama, trans osobama se nameće da menstruacija ne odgovara njihovom identitetu i pojačava im se osećaj rodne disforije. Konflikt između identiteta i društvene konstrukcije ženskog tela pojačava se kroz upotrebu neinkluzivne menstrualne terminologije (Frank 2020). Ove probleme neizostavno treba rešiti u okviru društvene zajednice, ali se oni neće umanjiti brisanjem žene iz govora o menstruaciji.

U Španiji se tokom leta 2021. godine vodi velika debata o novom „Trans zakonu” (*Ley Trans*), nastalom iz idearijuma španskog kvir pokreta (ABC 2021a; ABC 2021b). Novi neutralni jezik (*nuevo neutro*), zasnovan na nebinarnosti, uvodi pojmove poput *elles* (neutralno oni) umesto *ellos/ellas* (oni/one), *todes* umesto *todos/todas* (svi/sve), *niñes* umesto *niños/niñas* (dečaci/devojčice), *cónyuge supérstite* (nadživeli supružnik) umesto *viudo/viuda* (udovac/udovica), *persona/cónyuge gestante* (noseća osoba/supružnik) umesto *madre/padre* (majka/otac), *leche de pecho* (mleko iz grudi) umesto *leche*

22 Ovo je jedna od tema poznatog filma *Dečaci ne plaču* (*Boys Don't Cry*) Kimberli Pirs (Kimberly Peirce) iz 1999. godine, u kom Hilari Svonk (Hilary Swank) igra mladog neshvaćenog trans muškarca.

materna (majčino mleko), i naravno, *personas menstruantes*. Prema novom zakonu, termin „žena” sistematski je uklonjen iz sfera kojima „prirodno” pripada. Međutim, uklonjeni su i „muškarac” i „otac”, tako da se stiče utisak da izražavanje dva rodna identiteta – ženskog i muškog – više nije politički korektno pa ni dozvoljeno, ali izražavanje nebinarnog identiteta jeste. Prema tvrdnjama protivnika ovog zakona, ovakva jezička politika sadrži totalitarne elemente, ništa beznačajnije od patrijarhalnog brisanja ženskosti iz jezika kroz istoriju.

Reakcije na nacrt „Trans zakona” bile su veoma oštre. Novinarka Lorena Maldonado u opširnom tekstu na portalu *El Español* razgovarala je sa trans aktivistkinjama i aktivistima, kao i feministkinjama koje se protive novoj menstrualnoj terminologiji. U ovom „lingvističkom ratu” neke pristalice „Trans zakona” su umerenije i ne vide reč „majka” kao diskriminatornu. Radikalnije feministkinje pak ovaj rečnik smatraju totalitarnim „novogovorom”. Trans aktivista Pol Galofre u ovom tekstu ide toliko daleko da smatra trudnoću hiperfeminizovanom. Ovakvi ekstremni stavovi otvaraju pitanje da li će u sledećoj fazi ženama biti osporavano pravo na ponos zbog trudnoće i majčinstva jer time možda vređaju trans osobe. Novi „Trans zakon” staje na stranu nebinarnih osoba, dajući im prednost. „Ono što se ne imenuje, ne postoji” (Maldonado 2020), navode aktivisti i aktivistkinje. Ako je tako, zašto je onda u redu da se žene ne imenuju u sferi u kojoj *de facto* postoje? Čini se da je onda cilj nove rodne terminologije da poništi postojanje žena. Feministkinja Laura Freihás u istom tekstu navodi da, ako prestanemo da govorimo o ženama da bismo govorili o rodnim identitetima, to može imati zastrašujuće političke posledice (ibid.). Žene se takvom jezičkom praksom brišu kao potlačena grupa i subjekt političke borbe, a umesto sigurnosti i prava na slobodu, školovanje, rad i samostalno odlučivanje, daje im se apstraktno pravo na izbor roda, navodi Freihás. Raket Rosario Sančez (Raquel Rosario Sánchez) smatra da brisanje pojmova „muškarac” i „žena” ne menja činjenično stanje, već ga samo čini nevidljivim. Rosario Sančez iznosi jak argument: „Ya no son *ellos* que oprimen a *ellas*, sino *elles* que oprimen a *elles*”²³ (ibid.).

23 „Više nisu *oni* ti koji tlače *one* [žene], već *svi* tlače *sve*”. Kurziv je naš, prevod je slobodniji.

Filozofkinja Rosa Marija Rodrigues Magda (Rosa María Rodríguez Magda) primećuje u novoj menstrualnoj terminologiji mizoginu matricu pre-rušenu u modernizaciju i progres (ibid.). Ona rodove smatra seksističkim stereotipima, pa tako i u pojmu „cis” vidi patrijarhalni novogovor koji briše žene kao pol. Za trans aktivistkinju Karlu Antoneli (Carla Antonelli) ovaj pojam se javlja kao odgovor na kategoriju „trans”, kako se trans zajednica ne bi osećala diskriminisano zbog određivanja drugošću (ibid.). Trans aktivistkinja Mar Kambrolje (Mar Cambrollé) vidi jezik kao polje naizmenične represije i oslobađanja, pri čemu je nova menstrualna terminologija oslobađajuća reakcija na cisseksizam²⁴ belih feministkinja koje negiraju različitost (ibid.). Za nju su TERF organizacije rasističke i diskriminatorne, jer se, kao nekad rasna učenja, baziraju na kvazinauci.

Feministkinja Meri Lu Singleton (Mary Lou Singleton) u intervjuu sa Suzan Koks (Susan Cox) takođe skreće pažnju na stigmatizaciju pojmova „žena” i „majka” u politički korektnom govoru i brisanje ženskog pola iz ženskih bioloških procesa. Za nju je to nova represija nad ženama, u čijoj je osnovi, kao i u patrijarhatu, kontrola nad ženskom biologijom. Uništava se ženska moć i stavlja pod tuđu kontrolu. Promociju rodno neutralnog jezika Singleton poredi sa desničarskim kampanjama protiv abortusa. U oba slučaja, iz diskursa se briše žena, a fokus se premešta na nešto drugo – na trans osobe, odnosno fetus. U oba slučaja, žene su nosioci tih bioloških procesa – menstruacije i trudnoće – ali u njima postaju jezički nevidljive. Ta jezička nevidljivost dovodi do realne, društveno-političke nevidljivosti i beznačajnosti. Minimiziranjem ženske uloge u procesu stvaranja života (koji čine i menstruacija i trudnoća) sprovodi se novi oblik represije (Cox 2015).

Aktivistkinja za ženska prava Ketii Skarbrou (Kathy Scarbrough) navodi da se žensko oslobađanje bazira na polu, a ne na rodu (Scarbrough 2014). Za nju je muška moć glavni izvor represije nad ženama. Njena teza, koja se može upotrebiti kao argument protiv nove menstrualne terminologije, jeste da promovisanje ideje o ljudskim ponašanjima koja nemaju veze sa polom čini besmislenom ideju o raznolikosti rodova. Ona smatra da problem ne leži u prevaziđenosti kategorije pola, već u neuklopljivosti pojedinaca i pojedinki u definisane kategorije muškosti i ženskosti. U tom smislu, ne treba

²⁴ Tip transfobije koji tvrdi da je samo cisonoramtivnost ispravna (Queer Dictionary 2021).

odbaciti pol, već preispitati kategoriju roda. Njen pogled na temu je izrazito biologistički, suprotan stavu Džudit Batler o društveno-diskurzivnoj konstrukciji pola.

Gan Rid (Reid 2019) ironično postavlja pitanje da li bi žene u menopauzi po novoj menstrualnoj terminologiji trebalo da se nazivaju *menopauzator-kama* (*menopauser*). Kritikuje svođenje ljudskog na telesnu funkciju, držeći se pritom i bioloških činjenica: „Samo biološki ženske osobe imaju menstruaciju – tako kaže nauka”. Autorka jutjub kanala *My Sacred Blood* (2021) vidi novu menstrualnu terminologiju kao posledicu ekspanzije kulture političke korektnosti.²⁵ Smatra da odrednica „menstruator” može biti pitanje ličnog izbora, ali ne i nametnut identitetski termin. Kao što nebinarna osoba ima pravo da se ne izjašnjava kao žena, tako i žena ima pravo da se ne izjašnjava kao menstruator. Ulazak u prostor ličnih ženskih prava ova autorka doživljava kao menstrualnu stigmatu.

„Kad se lučenje tečnosti pretvori u znojenje, krvarenje u menstruaciju, a gravidnost u trudnoću, ovi procesi postaju društveno kodirani i zasićeni značenjima koja ne izvire iz same telesnosti” (Zaharijević 2020, 164). Tako se ni „tipično” ženska pitanja menstruacije i trudnoće ne mogu posmatrati čisto biologistički, već kao društveni, pa čak i politički činovi. I oni su performativni, kao i rodni identiteti, jer su dobili legitimitet u svom društvenom ponavljanju. Pokreti koji se zalažu za novu menstrualnu terminologiju uzdaju se upravo u mogućnost dekodiranja, odnosno dekonstrukcije postojećih značenja koja nose menstruacija i trudnoća, i kodiranja novih, rodno elastičnijih i sveobuhvatnijih značenja. Pored težnje ka rodno neutralnom menstrualnom jeziku, javlja se i želja da se menstruacija ne dovodi nužno u vezu sa začecem jer nisu svi menstruatori potencijalni roditelji (Norelle 2020).

25 Ekspanzija političke korektnosti dovela je do druge ekstremne pojave suprotne diskriminaciji – do kulture otkazivanja (*cancel culture*). Kultura otkazivanja podrazumeva zabranu, brisanje ili marginalizaciju sadržaja i ličnosti koji se u svetlu političke korektnosti smatraju neprihvatljivim. Cilj je redistribucija moći između dominantnih i marginalizovanih grupa u javnom diskursu. Međutim, postavlja se pitanje da li je ova ideja prerasla u polugu moći vladajućih struktura, koja se sada paradoksalno okreće protiv onih kojima je bila namenjena (Romano 2021). U širem smislu, „otkazivanje” ženskosti iz polja menstruacije kao neprihvatljive i uvredljive za pojedine zajednice, može se smatrati jednim od produkata kulture otkazivanja.

Pojedini tekstovi u odbranu nove menstrualne terminologije imaju gotovo totalitaristički prizvuk. Razdvajanje menstruacije i ženskosti nameće se kao imperativ (Colvin 2021; Wilson 2020). Aktivistkinje i aktivisti tvrde da zahtevaju ista, a ne veća prava na menstruaciju od žena (Sanoja 2020). Međutim, uvođenjem nove menstrualne terminologije po meri trans zajednice, ova zajednica činjenično postaje dominantna jer žena nestaje iz menstrualnog diskursa.

Jaz između rodno senzitivnog i rodno neutralnog jezika dovodi do određenog apsurdna. Naime, Zakonom o rodnoj ravnopravnosti Republike Srbije iz 2021. godine regulisana je upotreba rodno senzitivnog jezika. Feminativi će biti u upotrebi u nazivima profesija, funkcija, činova, titula. S druge strane, ženski rodni identitet se potiskuje iz temeljnih bioloških kategorija koje mu neminovno pripadaju. Da li to znači da će žena lingvistički biti vojniki-nja i guvernerka, ali neće biti žena i majka, jer će se to smatrati vulgarnim, uvredljivim i diskriminatornim, pa će se označavati kao „menstruator” i „roditelj 1”?

Dobro terminološko rešenje predloženo je u radu Valades Anheles (Valadez Angeles). Koristi se sintagma *mujeres menstruantes* (*menstruirajuće žene*), čime se ostavlja mogućnost da može menstruirati i neko drugi (osobe, ljudi, transseksualci), ali se ne briše kategorija ženskosti iz procesa menstruacije, kao u pojmu „menstruator” (Valadez Angeles 2019). Ridstrom (Rydström 2020, 951) ide toliko daleko da ne pristaje ni na podelu na cis i trans menstruatore jer se time cis identitet postavlja kao normativan, a trans kao *drugi*. Diskutabilno je zašto bi, u tom slučaju, trans normativnost bila validna, a cis ne.

ZAKLJUČAK

Diskurzivne prakse pomažu u stvaranju i reprodukciji neravnopravnih odnosa između različitih društvenih grupa, pomoću načina na koje predstavljaju i pozicioniraju događaje, stvari i ljude (Kuzmanović Jovanović 2013, 11, 25). Isto tako, mogu stvoriti nove odnose ili preoblikovati postojeće. Nova menstrualna terminologija predstavlja novu diskurzivnu praksu, kojom se stvara jedna nova ideologija i novi tip odnosa među rodnicama.

U ovom radu nastojali smo da protumačimo fenomen nove menstrualne terminologije u javnom diskursu i doveli smo ga u vezu sa teorijom roda Džudit Butler. Pokušali smo da odgovorimo na nekoliko pitanja. Prvo, koji su koreni ove diskurzivne promene i zašto do nje dolazi. Nova menstrualna terminologija nesumnjivo je ideološki obojena, iako ističe svoju izrazitu neutralnost. Postmoderna preispitivanja konstrukcije i dekonstrukcije kategorije roda (Butler, Fuko, Irigare, Vitig), kao i aktivizam LGBT+ zajednice, stvorili su pogodno tlo da ova tema dobije više javnog prostora. Akcije na društvenim mrežama i jačanje nevladinih organizacija, inicijativa i pokreta za prava marginalizovanih rodni zajednica daju podstrek ovom fenomenu. Ovakvim delovanjem nastoji se da se na polju jezika konstruiše i uspostavi biološki i fiziološki neodrživo stanje, jer menstruaciju *de facto* imaju samo osobe sa ženskim reproduktivnim organima i to je nepobitna i nepromenljiva stvar, bez obzira na rodni identitet. Ipak, jezičkom normom ovog tipa se makar simbolički reguliše priznavanje manjinskih rodni identiteta, te je u tom smislu razumljiva njihova težnja da budu jezički vidljivi.

Drugo, koje su posledice upotrebe inkluzivnog menstrualnog jezika? Sa stanovišta kvir lingvistike,²⁶ posledica je nediskriminatoran, neutralan jezik, koji ne pretpostavlja poistovećivanje pola i roda. Sa stanovišta radikalnog feminizma, žene se inkluzivnim jezikom čine manje vidljivim ili čak nevidljivim i degradiranim u sferi koja im biološki pripada. Skrivanjem ženskog rodni identiteta u kontekstu menstruacije guše se njihova prava na ženskost kao identitet. Bilo bi optimalno da se ovi identiteti jezički formiraju tako da ne isključuju ženskost. U suprotnom, nisu inkluzivni, već paradoksalno, ekskluzivni, kao i rodno nesenzitivni jezik. Rodno senzitivni jezik se zalaže za pravu inkluziju. Na primer, umesto da se kaže „profesori ove škole”, bolje je reći „profesori i profesorke ove škole”. Time se muški rodni identitet ne ukida i ne skriva, već mu se ženski identitet ravnopravno pridodaje. Nova menstrualna terminologija za sada ne nudi rešenja koji bi suštinski i jezički uključila sve identitete.

26 Lingvističko usmerenje na položaj kvir zajednice u jeziku, čiji je temelj filozofska kategorija performativnosti. Poziva na diskusiju o konverzionim praksama svih seksualnih identiteta (Hall 2003, 345, 372, 374–375).

Zapitali smo se kako ova diskurzivna promena preoblikuje ženski identitet i rodne identitete uopšte. Iz oštrije feminističke perspektive, trans, inter, fluidni i nebinarni identiteti čine se vidljivijima nauštrb ženskog identiteta. Nemoguće je kroz diskurzivne konstrukcije sakriti nepobitno fiksirane fiziološke činjenice poput menstruacije. Rod i seksualnost to svakako nisu jer na njih utiče mnoštvo nefizioloških faktora. Isključivanjem ženske dimenzije iz menstruacije isključuju se i ženskost i majčinstvo kao kategorije, a primer toga je novi „Trans zakon” u Španiji.

Ovakav aktivizam ima sve manje zajedničkih crta sa feminizmom, pa tako radikalnije feministkinje dovode u pitanje sledeće: da li se feminizam okrenuo protiv samog sebe i svojih primarnih postulata ili je proširio područje borbe? Prava koja se stiču novom menstrualnom terminologijom isključivo su deklarativna, a ne stvarna i ne rešavaju suštinske aktuelne rodne probleme: položaj žena i majki, naročito u doba pandemije koronavirusa, prava trudnica, uslove roditeljstva itd. Prema teoriji roda Džudit Batler, ovakve tendencije predstavljale bi pozitivnu promenu i proširenje polja delovanja feminizma.

Rodno neutralan jezik trebalo bi da bude pitanje ličnog izbora, u smislu onoga što pripisujemo sebi. Takođe, druge osobe treba oslovljavati onako kako one to žele (na primer, upotrebom rodno neutralnih zamenica²⁷), ali takav jezik ne može biti obavezujuć ni opštevažeći. Kao što rodno fluidna ili trans osoba ima pravo da bude adekvatno oslovljavana, tako i žena ima pravo da bude nazivana ženom, naročito u poljima koja joj biološki pripadaju poput menstruacije.

Džudit Batler navodi da ne treba sve manjinske prakse veličati, ali treba o njima razmisliti pre ishitrenog zaključivanja (Batler 2016, 8). To bi trebalo da bude polazište za dalje razmatranje nove menstrualne terminologije: promišljanje različitih rodnih praksi i ideologija i njihovo odmereno i razumno implementiranje. Poštovanje različitosti i raznovrsnosti podrazumeva i poštovanje nečijeg prava da želi da bude neutralan, kao i nečijeg prava da tu neutralnost ne prihvata.

27 Najrasprostranjenije su u engleskom jeziku: *they, he/she/they, he/she/ze* (Morgenroth and Ryan 2018, 7).

LITERATURA

- ABC. 2021a. „Mundo binario, cis, hetero, patriarcal’: el peculiar himno de Igualdad para el Día del Orgullo.” *ABC*, 2. jul. Pristupljeno: 26. 08. 2021. https://www.abc.es/sociedad/abci-mundo-binario-hetero-patriarcal-pe-gadizo-himno-igualdad-para-orgullo-202106281422_video.html
- ABC. 2021b. „El nuevo diccionario de Montero: serán ‘cónyuges gestantes’ y el ‘todes’ llegará a las administraciones.” *ABC*, 12. jul. Pristupljeno: 26. 08. 2021. https://www.abc.es/sociedad/abci-nuevo-diccionario-montero-seran-conyuges-gestantes-y-todes-llegara-administraciones-202106281738_noticia.html
- Batler, Džudit. 2016. *Nevolja s rodom: feminizam i subverzija identiteta*. Prev. Adriana Zaharijević. Beograd: Karpos.
- Bell, Jen. 2017. „Talking about Periods beyond Gender.” *Clue*, April 26. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://helloclue.com/articles/cycle-a-z/talking-about-periods-beyond-gender>
- Bell, Jen. 2019. „What It’s Like to Get Your Period When You’re Trans.” *Clue*, February 18. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://helloclue.com/articles/cycle-a-z/what-it’s-like-to-get-your-period-when-you’re-trans>
- Bordo, Susan. 1995. *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture and the Body*. Berkeley: University of California Press.
- Bovoar, Simon de. 1983. *Drugi pol I-II*. Prev. Zorica Milosavljević. Beograd: BIGZ.
- Broster, Alice. 2021. „Freda Is Campaigning For Period Inclusivity, But Why Is It So Important?” *Forbes*, April 24. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.forbes.com/sites/alicebroster/2021/04/24/a-new-campaign-is-calling-for-period-inclusivity/?sh=40f2968a34ad>
- Burns, Katelyn. 2019. „The Rise of Anti-trans ‘Radical’ Feminists, Explained.” *Vox*, September 5. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.vox.com/identities/2019/9/5/20840101/terfs-radical-feminists-gender-critical>
- Charlesworth, Dacia. 2001. „Paradoxical Constructions of Self: Educating Young Women about Menstruation.” *Women and Language* 24(2): 13–21.
- Colvin, Caroline. 2021. „What It’s Like to Have a Period as a Non-Binary Person: ‘We Need to Stop Associating Periods With Womanhood’.”

- Health*, March 23. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.health.com/mind-body/lgbtq-health/menstruating-as-non-binary-person>
- Cox, Susan. 2015. „Are We Women Or Are We Incubators? An Interview with MaryLou Singleton.” *Feminist Current*, October 13. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.feministcurrent.com/2015/10/13/are-we-women-or-are-we-incubators-an-interview-with-marylou-singleton/>
- Ćopić, Hana. 2008. „Žene i jezik.” U *Neko je rekao feminizam?*, priredila Adriana Zaharijević, 236–247. Beograd: Heinrich Böll Stiftung Regionalna kancelarija za Jugoistočnu Evropu.
- Defensoría del Pueblo Bonaerense. 2021. „Sólo el 25% de personas menstruantes usa productos reutilizables, según una encuesta.” *télam*, 16. mart. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.telam.com.ar/notas/202103/547643-defensoria-del-pueblo-bonaerense-prime-ra-encuesta-sobre-gestion-menstrual.html>
- Del Saz-Rubio, Mª Milagros, and Barry Pennock-Speck. 2009. „Constructing Female Identities through Feminine Hygiene TV Commercials.” *Journal of Pragmatics* 41 (12): 2535–2556. doi: 10.1016/j.pragma.2009.04.005
- Fazekas, Ana. 2021. „Diskriminacija naša svagdašnja: što je kontroverzni ‘Pink Tax?’” *Elle HR*, 30. april. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.elle.hr/elle-active/diskriminacija-nasa-svagdasnja-sto-je-kontroverzni-pink-tax/>
- Frank, Sarah E. 2020. „Queering Menstruation: Trans and Non-Binary Identity and Body Politics.” *Sociological Inquiry* 90 (2): 371–404. doi: 10.1111/soin.12355
- Gatitos Contra la Desigualdad. 2020. „Lo personal es político. Menstruar en tiempos de pandemia.” *Animal Político*, 22. maj. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.animalpolitico.com/el-ronroneo/lo-personal-es-politico-menstruar-en-tiempos-de-pandemia/>
- Gerlih, Rene. 2019. „Poziv feministkinjama da se podsete istorije i polno uslovljene prirode ugnjetavanja žena.” *Marks 21*, 25. avgust. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://marks21.info/poziv-feministkinjama-da-se-podsete-istorije-i-polno-uslovljene-prirode-ugnjjetavanja-zena/>

- Gunn Reid, Sheila. 2019. „CBC Calls Women ‘Menstruators’ in Gross Tampon Garbage Story.” *Rebel News*, June 14. *YouTube*. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=X8Fu6JS8kGA>
- Hall, Kira. 2003. „Exceptional Speakers: Contested and Problematized Gender Identities.” In *The Handbook of Language and Gender*, edited by Janet Holmes and Miriam Meyerhoff, 353–380. Oxford: Blackwell Publishing.
- Jeffery, Yasmin. 2020. „Women Aren’t the Only Ones Who Menstruate. This Is Why the Period Pack Movement Is Using Inclusive Language.” *ABC*, February 25. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.abc.net.au/news/2020-02-25/menstruation-trans-people-how-fix-stigma-period-pack-abc-heywire/11971616>
- Kasenko, Jásmina. 2019. „Tracing Menstruation in British and American Culture. Strategies of Invisibilization, Stigmatization, and the Question of Im-Purity in Historical and Cultural Context.” *New Horizons in English Studies* 4: 144–157. doi: 10.17951/nh.2019.144-157
- Kuzmanović Jovanović, Ana. 2013. *Jezik i rod: diskurzivna konstrukcija rodne ideologije*. Beograd: Čigoja štampa.
- Lane, Benjamin, Amaya Perez-Brumer, Richard Parker, Amelia Sprong, and Marni Sommer. 2021. „Improving Menstrual Equity In the USA: Perspectives from Trans and Non-binary People Assigned Female at Birth and Health Care Providers.” *Culture, Health & Sexuality* Aug 8: 1–15. doi: 10.1080/13691058.2021.1957151
- López Pérez, Emilia. 2021. „Hombres trans y personas no binarias: 8 datos sobre menstruación y salud ginecológica.” *El Financiero*, 28. maj. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.elfinanciero.com.mx/salud/2021/05/28/hombres-trans-y-personas-no-binarias-8-datos-sobre-menstruacion-y-salud-ginecologica/>
- Madani, Doha. 2020. „J.K. Rowling Accused of Transphobia after Mocking ‘People Who Menstruate’ Headline.” *NBC News*, June 7. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/j-k-rowling-accused-transphobia-after-mocking-people-who-menstruate-n1227071>
- Maldonado, Lorena G. 2020. „‘Persona gestante’ o ‘que menstrúa’: ¿un agravio contra la mujer o lenguaje inclusivo trans?” *El Español*, 22.

- septembar. Pristupljeno: 26. 08. 2021. https://www.elespanol.com/mujer/20200922/persona-gestante-menstrua-agravio-mujer-lenguaje-inclusivo/522449159_0.html
- Milojević, Snežana J. 2015. „Žensko pismo (od Virdžinije Vulf do Džudit Batler).” *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 5: 179–189.
- Morgenroth, Tekla, and Michelle K. Ryan. 2018. „Gender Trouble in Social Psychology: How Can Butler’s Work Inform Experimental Social Psychologists’ Conceptualization of Gender?.” *Frontiers in Psychology* 9: 1–9. doi: 10.3389/fpsyg.2018.01320
- My Sacred Blood. 2021. „Period Stigma: The Problem with ‘Menstruators’.” *YouTube*, June 21. Pristupljeno: 26. 07. 2021. https://www.youtube.com/watch?v=hbWf_mCptmg
- Norelle, Devin. 2002. „7 Transgender and Nonbinary People Open Up About Having Their Period.” *Teen Vogue*, November 19. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.teenvogue.com/story/transgender-and-nonbinary-people-periods>
- Nosotras Colombia [@YoAmoNosotras]. 2021. „Sabemos que tenemos muchas cosas por cambiar. Y también sabemos que dar un primer paso es empezar a hacerlo. Hoy elegimos acompañar y visibilizar a todas las personas menstruantes.” *Twitter*, 23. jun. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://mobile.twitter.com/YoAmoNosotras/status/1407507195197939713>.
- Observatorio de Tributación y Género. 2021. *Rol del Estado en la Gestión Menstrual: experiencias y alternativas impositivas*. Buenos Aires: Ministerio de Economía. <https://www.argentina.gob.ar/economia/politicatributaria/observatorio-de-tributacion-y-genero/rol-del-estado-en-la-gestion>
- ONU México. 2021. „Toallas y tampones para romper tabúes y quedarse en la escuela.” *ONU México*, 27. maj. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.onu.org.mx/toallas-y-tampones-para-romper-tabues-y-quedarse-la-escuela/>
- Papić, Žarana. 2012. „Pol i rod – kategorije socijalne organizacije polnosti.” U *Žarana Papić: Tekstovi 1977-2002*, uredile Adriana Zaharijević, Zorica Ivanović i Daša Duhaček, 107–112. Beograd: Centar za studije roda i politike Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu.

- Persdotter, Josefin. 2020. „Introducing Menstrunormativity: Toward a Complex Understanding of ‘Menstrual Monsterings.’” In *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*, edited by Chris Bobel, Inga T. Winkler, Breanne Fahs, Katie Ann Hasson, Elizabeth Areveda Kissling and Tomi-Ann Roberts, 357–372. New York: Palgrave Macmillan.
- Portal Novi List. 2020. „Stigla je Tetka Perioda: ‘Pozivamo sve osobe koje menstruiraju da ispune ovaj važan upitnik.’” *Novi List*, 17. septembar. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/stigla-je-tetka-perioda-pozivamo-sve-osobe-koje-menstruiraju-da-ispune-ovaj-vazan-upitnik/>
- Queer Dictionary. 2021. *Queer Events*. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.queerevents.ca/queer-resources/queer-dictionary>
- Redacción Río Negro. 2021. „San Luis ya tiene su ley de gestión menstrual sostenible.” *Río Negro*, 19. avgust. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.rionegro.com.ar/san-luis-ya-tiene-su-ley-de-gestion-menstrual-sostenible-1925597/>
- Romano, Aja. 2021. „The Second Wave of ‘Cancel Culture.’” *Vox*, May 5. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.vox.com/22384308/cancel-culture-free-speech-accountability-debate>
- Rydström, Klara. 2020. „Degendering Menstruation: Making Trans Menstruators Matter.” In *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*, edited by Chris Bobel, Inga T. Winkler, Breanne Fahs, Katie Ann Hasson, Elizabeth Areveda Kissling and Tomi-Ann Roberts, 945–959. New York: Palgrave Macmillan.
- Sanoja, Manuela. 2020. „Ni todas las mujeres menstrúan ni todas las personas que menstrúan son mujeres.” *El País*, 20. jun. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://elpais.com/buenavida/2020-06-19/ni-todas-las-mujeres-menstruan-ni-todas-las-personas-que-menstruan-son-mujeres.html>
- Službeni glasnik Republike Srbije. 2021. *Zakon o rodnoj ravnopravnosti*. Beograd: Službeni glasnik Republike Srbije, 52/2021-7.
- Scarborough, Kathy. 2014. „Women’s Liberation Is Based on Sex not Gender.” In *A Revolutionary Movement: Women’s Liberation in the Late 1960s and the Early 1970s, Conference organized by the Women’s, Gender, & Sexuality Studies Program at Boston University, March 27–29, 2014*, 1–4.

- Boston: Boston University. <http://www.bu.edu/wgs/files/2013/10/Scarbro-ugh-Womens-Liberation-is-Based-on-Sex-not-Gender.pdf>
- Sommer, Marni, Virginia Kamova, and Therese Mahon. 2002. „Opinion: Creating a More Equal Post-COVID-19 World for People Who Menstruate.” *devex*, May 28. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.devex.com/news/sponsored/opinion-creating-a-more-equal-post-covid-19-world-for-people-who-menstruate-97312#.XtwLnv0aEeR.twitter>
- Somos Menstruantes. 2021. *Instagram*. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.instagram.com/somosmenstruantes/>
- Sunderland, Jane. 2004. *Gendered Discourses*. New York: Palgrave Macmillan.
- This is L. 2020. „This is L. & The Phluid Project: Periods Don't Define People.” *YouTube*, June 19. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=txbCBIOdYYY>
- Torchia, Isabella. 2021. „Who Menstruates? People Menstruate.” *the lift by Knix*, March 30. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://knix.com/blogs/knix-blog/who-menstruates-people-menstruate>
- TransHub. 2021. „Menstruation.” *TransHub*. Pristupljeno: 26. 08. 2021. <https://www.transhub.org.au/menstruation>
- Valadez Angeles, Eva. 2019. *Menstruartivismo: una herramienta para la agencia de las mujeres menstruantes*. Tuxtla Gutiérrez: Universidad de Ciencias y Artes de Chiapas. <http://hdl.handle.net/11595/975>
- Wiebe, Britta. 2019. „Why Are We Using the Term ‘Menstruating People?’” *Vulvani*, November 30. Pristupljeno 26. 08. 2021. <https://www.vulvani.com/en/why-are-we-using-the-term-menstruating-people>
- Wilson, Sophie. 2020. „Why It's Imperative To Include Trans Men & Non-Binary People When We Talk About Periods.” *Vogue UK*, June 10. Pristupljeno 26. 08. 2021. <https://www.vogue.co.uk/news/article/trans-non-binary-periods>
- Zaharijević, Adriana. 2020. *Život tela: politička filozofija Džudit Batler*. Novi Sad: Akademska knjiga.

Primljeno/Received: 01.09.2021.

Izmenjeno/Changed: 15.10.2021.

Prihvaćeno/Accepted: 28.10.2021.

New Menstrual Terminology in the Context of Judith Butler's Gender Theory

Ana HUBER

University of Belgrade
Faculty of Philology

Summary: The purpose of this paper is to analyze the new menstrual terminology in the context of certain principles of Judith Butler's gender theory. Over the last few years, it has been emphasized, in public and academic discourse, that menstruation is not exclusively a feminine question, but it also affects people who do not feel or identify as cis women. It is about trans, intersexual, genderfluid, and non-binary people. Menstrual movements are formed to plead the linguistic reformulation of menstrual terminology and its gender neutrality. We will briefly expose the elements of Judith Butler's gender theory that are relevant to this topic. We will focus on Butler's thesis that sex and gender are socially, performatively constructed categories and that language is the main field of its origin and reformulation. We will study the origins and causes of this terminology, its consequences, and how the new menstrual concepts affect the redefinition of female and gender identities in general, considering the arguments of the trans movement and the arguments of radical feminism.

Keywords: menstruation, menstruator, Judith Butler, transgender, genderqueer, radical feminism